THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—62 213
Winnipeg — Manitoba

דער תלמיד טרעפט איכער דעם רבי'ן

פאר די לעצטע עטלאכע יאר צייט ווערט אין די פאראייניקטע שטאטן אנגעפירט א קאמף פאר'ן איינפיר פון א "רעגיסטראציע סיסטעם" פאר איינגעוואנדערטע. דאס איז א טייל פון דער אלגעמיינער באוועגונג קעגן אימיגראציע און קעגן דער אימיגראנטישער באפעלקערונג, וואס דריקט זיך אויס אין פארשיידענע געזעצן געצילט צו באשריינקען זייערע רעכט און מאכן פאר זיי איינגער אין לאנד.

די רעגיסטראציע פון פרעמדגעבארענע, איז פאר א סך פון אונז קלאר, מוז צום סוף פירן צו אן אלגעמיינעם פאספארטן סיסטעם אין לאנד, מיט אלע איכלען פארבונדן מיט דעם, מיט דער כאשריינקונג פון דער באוועגונג פרייהייט פון די בירגער, מיט פאליציאישן ווילקיר און קארופציע און א. וו.

די אנהייגער פון דער רעגיסטראציע אבער ווילן אמווייניקסטנס דאס ניט צוגעבן. ניין, זיי זיינען חלילה ניט אויסן קיין פאספארטן סיסטעם. און עס דארף גאר צו אזא ניט קומען. אלץ וואס זיי זיינען אויסן, ווי זיי זאגן, איז צו באשיצן דאס לאנד פון דער אינוואזיע פון אומגעזעצלאכע אימיגראנטן און מאקע ארויסהעלפן די געזעצלאכע אימיגראנטן דערמיט, וואס מיט דער רעגיסטראציע וועלן זיי ווערן געזיכערט קעגן חשד און מעגלאכע אומאנגענעמלאכקייטן.

נאטירלאך גלויבן מיר זייער ווייניק אין זייערע גוטע וואונשן, אבער אמווייניקסטנס אנערקענען זיי כאטש אז ס'איז דא וואס צו שעמען זיך מיט א פאספארטן סיסטעם. און דער פאקט איז, אז די רעגיסטראציע פראיעקטן, אריינגעגעבן אין קאנגרעס איין סעסיע נאך דער אנדערער פאר די לעצטע יארן, זיינען צוליב איין אורזאך אדער א צווייטער דערווייל ניט געווארן קיין געזעצן, כאטש לעצטנס ווערן זיי שוין געשטיצט פון דער רעגירונג זעלבסט.

קאנאדע ווערט אפט באווארקט אין איר אינערלאכער פאליטיק פון איר שכנה. און אונזערע איינענע ראעקציאנערן באמיען זיך אפט צו קאפירן אמעריקאנער געזעצן, כאטש אין א פארמילדערטער פארמע. באזונדערס פאלגט מען אונז נאך די אימיגראציע באשריינקונגען אין די פאראייניקטע שטאטן, כאטש אונזערע באדינונגען אין דער הינזיכט זיינען איינגאנצן אנדערש אין ביי אונז פאדערט זיך אן אנדער אימיגראציע פאליטיק, וואס איז דער היפוך פון דער אמעריקאנער. ווען די רעגירונג שטעלט איצט פאקטיש ניט אפ די גאנצע אימיגראציע צוליב דעם קריזיס; האט עס ביי אונז שוין געהאלטן דערביי, אז מען האט ביי אונז ברנסט גערעדט ווען איינפירן דעם אמעריקאנער קוואטא סיסטעם.

און איצט האבן מיר שוין אין קאנאדע זיך מתקנא געווען אין דעם אמעריקאנער רעגיסטראציע פלאן. הגם דארטן אליין געפינט ער זיך נאך אינ'ם מצב פון א פראיעקט. און אונזערע קאנאדער תלמידים טרעפן אין דער הינזיכט ווייט איבער זייערע רבי'ם: זיי פארדרעקן ניט די שאנד מיט קיין פיינע בלעטער און ווילן אנהויבן די זאך פונ'ם סוף. — זיי ווילן גלייך אנהויבן מיט אן אלגעמיינעם פאספארטן סיסטעם.

דער ביל פון סענאטאר קאסגרעין, פארגעשלאגן די טעג אין סענאט, איז שוין איינגטלאך אזוי ווייט-גייענדיק, אז ער איז מער א קאפיע פונ'ם אמאליקן צארישן פאספארטן סיסטעם, ווי פון דעם אמעריקאנער רעגיסטראציע פראיעקט. וואלט דער ביל אנגענומען געווארן, וואלט יעדער איינוואוינער אין לאנד, מאן אדער פרוי, בירגער און ניט-בירגער, אויב זיי זעען נאר אויס אויפ'ן פנים צו זיין עלטער פון 16, געמוזט ארומטראגן זיך מיט א "סערטיפיקאט", ד. ה., א פאספארט, מיט זיין אדער איר בילד און אונטער שריפט.

איז אין די פאראייניקטע שטאטן דא אן אויסרייד פאר א רעגיסטראציע סיסטעם, וואס אין לאנד קומען אריין א סך אומגעזעצלאכע אימיגראנטן פון הארץ דורך אזא סיסטעם פטור ווערן. אין קאנאדע זיינען אבער לכל-הדעות ניט קיין סך אומגעזעצלאך אריינגעקומענע, און יעדנפאלס איז זייער צאל ניט אזוי גרויס, אז צוליב זיי זאל זיין כדאי ארויסצוצווינגען א פאספארטן סיסטעם אויף דער גאנצער באפעלקערונג.

נו, מיר זיינען זיכער, אז די פארטיידיקער פון דעם ביל ווילן אויך אריינלייגן די יראה אין דער טומאה און ווילן אנגעבן א סך געהויבענע אר-גומענטן לטובת דעם ביל. זיכער איז אבער, אז אזא מין פאספארטן סיסטעם מוז פירן צו א פאליציאישן רעזשים ביי אונז אין לאנד.

קאנאדע איז נאך ניט "דערוואקסן" צו אזא רעזשים, און מיר זיינען גאנץ זיכער, אז סענאטאר קאסגרעינס פלאן וועט דורכפאלן. אבער דאס אליין וואס א קאנאדער סענאטאר וואגט פארצושלאגן אזא ביל איז א צייכן פון דער צייט: מיט א צענדליק אדער צוויי צענדליק יארן צוריק וואלט קיינעם אפילו ניט ארויף אויפ'ן זינען די מעגלאכקייט פון א פאספארטן סיסטעם פאר קאנאדע.

די רעאקציע, הייסט עס, פילט זיך ביי אונז אין זאמל, און אויב א סענאטאר טראגט ארויס אזא ביל, איז עס דערפאר, ווייל ער פילט אז עס זיינען דא פאליטישע און געזעלשאפטלאכע כחות וועמען אזא ביל איז צום הארצן.

אמעריקאנער גרויס קאפיטאל קענן שניידן שכירות

העגרי פארד האט אנומלט דערקלערט, אז ער וועט בשום אופן ניט דערלויבן צו שניידן די שכירות ניט נאר פון די 100 טויזנט ארבעטער אין זיינע איינענע פאבריקן, נאר אויך אין די פאבריקן פון וועלכע ער קויפט פארשיידענע מאטעריאלן.

העגרי פארד האט אבער אלעמאל אנערקענט אז קאפיטאל נויטיקט זיך אין א העכערן לעבנס שטייגער פאר די ארבעטער, כדי זיי זאלן קאנען קויפן וואס מער פראדוקטן.

אבער וואס ווענן טשארלס שוואב, דעם אמעריקאנער שטאל קעניג? נאך גאר ניט לאנג צוריק איז די שטאל אינדוסטריע פון די שטאטן געווען דער ערנסטער מוסטער פון א סוועט-שאפ. און איצט ווארנט טשארלס שוואב די אנדערע גרויסע אינדוסטריאליסטן פון לאנד ניט צו לאזן זיך פארפירן פונ'ם יצר-הרע צו שניידן שכירות פון די ארבעטער צוליב דעם קריזיס, ווייל דערמיט אליין וועלן זיי שוין דעם קריזיס פארציען.

און ענדריו מעלאן, א דריטער פארשטייער פונ'ם אמעריקאנער גרויסן קאפיטאל און פינאנץ מיניסטער אין האוווערס קאבינעט, איז מיט דער זעל-בער ווארנונג. ארויסגעטראטן די טעג ביי א צוזאמענקום פון אמעריקעס פי-נאנץ מאגנאטן. "דער לעבנס שטייגער דא אין לאנד מוז אום יעדן פריין אפ-געהיט ווערן. און מען מוז שטרעבן צו העכערן אים דא און אין אנדערע לענ-דער, ווי א פארבאדינונג צום צוריקקער פון פראספעריטעט". — האט ער גע-זאגט.

דער אמעריקאנער גרויס קאפיטאל איז שוין מער ניט קורצזיכטיק, און ער הייט זיך, ניט צו לויפן נאך די פראפיטן וואס ליגן אויבאויף. ריס-קירנדיק צו ברעכן זיך האלז-און-נאקן אינ'ם געלויף.

דער אמעריקאנער גרויס קאפיטאל האט געקראגן אן אויג פאר דער אביסל ווייטערער צוקונפט. און ער הויבט אן פארשטיין, אז די ארבעטער קאנען ניט זיין בלויז אן אביעקט פון עקספלואטאציע, און אז זיינע אייגענע אינטערעסן דיקטירן אים צו געבן די ארבעטער גינסטיקערע לעבנס מעג-לאכקייטן.

אויב דער גרויס קאפיטאל ווערט ניט מענשלאכער, ווערט ער אבער קליינער.

אמעריקאנער אידישע פראצעסן אין ווין

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא") — פון מ. א. טענענבלאט

דער דאלאר- פון אן אמעריקא-נער מת

א איד פון פוילן, געלעבט אין אמעריקע און געשטארבן אין ווין. געלעבט אלס קליינער מאן, געפירט זיך קארג אן ארים און פלוצלונג געשטארבן אין א קליינעם ווינער האטעל מיט אן ערך הונדערט דאלאר אין די הויזן-קעשענעס. ס'האט קוים געקלעקט אויף דער קבורה, אבער א פאר וואכן שפעטער האט מען זיך דערוואוסט, אז דער איד איז געווען אן עושר, לויט עסטרייכישע און פוי-לישע פארהעלטענישן — טאקע א שטיק גביר. דער אוצר פון 88 אמעריקאנער באנקראטן צו טויזנט דאלאר א שטיק איז גאנץ צופעליק געפונען געווארן. דער איד האט געהינקט און ער איז געגאנגען אויף שטאלצען. גאנץ פרימיטיווע הילצערנע פראטעזן, וועלכע מען האט שוין געהאט אוועקגעווארפן. עס האט זיך ניט פאר-לוינט באהאלטן, אט די שטאלצען אלס חשק פון דער ארימער יורשה: א קליינער אפגענוצטער טשעמאדאן מיט אביסל אל-טע מלבושים. דאס "יורשה פארמענן" האט אבער געמוזט אטטליך קאמייא-נירט ווערן, ווייל דער פארשטארבענער איז געווען אן אמעריקאנער אויף א פוי-לישן פאספארט. האט די אמטלאכע קאר-רעספאנדענץ צווישן ווין-וואראשא-וואשינ-טאן געדויערט עטלאכע חדשים ארום דער אינדענטיטעט פון דעם מת, ביז דאס ווינער פוילישע קאנסולאט האט קאמיסי-אנעל איבערגענומען פון דעם האטעל די זיבן זאכן פון דעם פארשטארבענעם.. דאס א אידישער באאמטער פון דעם פוילישן קאנסולאט נאך אמאל אנגעקוקט די אוועקגעוואר פענע שטאלצען און ער האט צופעליק אפגעבראכן א שטיקל פון אן האבן זיך אנגעהויבן ארויסשיטן אמע-ריקאנער פאפיר לאך און עס האט זיך באל-ווין דער אוצר. אז עדלאכער באאמטער (קיינער וואלט ניט געווען געוואוסט, ווען ער באהאלט זיך די 88 טויזנט דאלאר) האט ער אפגענעבן דאס געלט דער קאנ-סולאט, וועלכער האט באלד פארשטענ-דיקט דעם פארשטארבענעמס אמעריקע פון אמעריקע פון דעם געפונענעם אר-צר.

יעדער וויל א חלק ירושה

די ירושה ליגט אלץ אין ווין, די פא-מיליע אין ניו-יארק מוז דערווייל נאר וואר'ן, א פאר זיינען שוין אריבער, ווער ווייסט וויפיל יאר ס'וועט נאך נע-מען, ביז דאס אמעריקאנער געלט וועט צוריק וואנדערן קיין אמעריקע. די ווי-נער געריכטן האבן צוטאן מיט משפטים, ווייל עס מעלדן זיך "יורשים" אין ווין. אין עסטרייך אין פארא א געזעץ פון "פינדער לוין", דעם געפינער קומט צען פראצענט פון דעם געפונענעם ווערט. האט דער אידישער באאמטער פון דעם פוילישן קאנסולאט געפארערט דורכן געריכט 8,800 דאלאר. העכער א יאר האט געדויערט דער פראצעס, ביז א ווי-נער ארויזאקאט, אלס פארטרעטער פון דער ניו-יארקער פאמיליע האט געמאכט א ניטלאכן פארגלייך: ווי ר' סומכוס אין דער משנה איז געווארן א "יחלוקי". דער באאמטער איז געווען גליקלאך מיט א העלפט. אין ווין זיינען ד ר י ס י ק ט ו י ז נ ט ש י ל י נ ג אויך א שיינע מטבעה. האט זיך אבער איצט געגעבן א נייער משפט אין ביז ער וועט זיך אמאל ענדיקן וועלן זיך געווינס מעלדן פיל אנדערע ווינער "יורשים" פון דעם סארט. ס'איז א /סברא, אז פון דעם אוצר פון דער אמעריקאנער פאמיליע ווייניק אדער גארניט קאדרבייבן. דער פוילישער שטאאט וועט סתמא זיין חלק שטייערן אויף ניט שליינקען, אפשר וועט אויף עסטרייך אפלעקן א ביינדל. עס קאן זיך מאכן, אז די יורשים אין ניו-יארק זאלן נאך מוזן צוצאלן. מען מוז דארום ווארענען אלע אמעריקאנער אז זיי זאלן למען השם ניט שטארבן אין איינפאפ און ניט באהאלטן קיין אוצרות אין שטאל-צען . . . ספעציעל קיין ווין זאל מען קו-מען זיך אמוזירן. ווער ס'וויל דוקא אר-בעלאן זיין געלט אין ווין, זאל עס ליי-בער טאן אלס לעבעדיקער...

א פראצעס ארום א פאר'לארנער פרוי

די טאכטער פון א ווינער אוניווערסי-טעט-ראצענט (ספק איד ספק קריסט אדער קאפטיאנסלאן) האט חתונה געהאט מיט א לענדלארד אין פראג. אויך דעם מאנס אפשטאמונג איז פול מיט אזעלכע ספ-קות. דער זייער נעביל'דעטער יפה פיה איז דער מאן ניט געפעלן געווארן. זי איז עטלאכע מאל אוועק פון אים, ביז זי האט אין ווין זיך פארליבט אין א ריי-כען אמעריקאנער. אין די געריכטס אק-טן רופט מען אים מר. יאקס מארים טולקע, דער ווייצע פרעזידענט פון דער גאראנטי טראסט קאמפאני אין ניו-יארק, דאס עסטרייכישע געריכט האט אויפן פארשלאג פון פריי לארא געגעבן דעם מאן-לענדלארד א נט און אים אריינגע-א ניטלאכן פארגלייך: ווי ר' סומכוס אין דער משנה איז געווארן א "יחלוקי", דער באאמטער איז געווען גליקלאך מיט א העלפט. אין ווין זיינען ד ר י ס י ק ט ו י ז נ ט ש י ל י נ ג אויך א שיינע מטבעה. האט זיך אבער איצט געגעבן א נייער משפט אין ביז ער וועט זיך אמאל ענדיקן וועלן זיך געווינס מעלדן פיל אנדערע ווינער "יורשים" פון דעם סארט. ס'איז א /סברא, אז פון דעם אוצר פון דער האטעל דינער פארער פלוצלונג אויף זיין חלק ירושה. די גאלדענע שטאלצען האט ער געהאט ביי זיך באהאלטן, קומט אים אויך צען פראצענט פון "בבא מצ'-אה דאלארס". האט זיך אנגעגעבן א נייער משפט אין ביז ער וועט זיך אמאל ענדיקן וועלן זיך געווינס מעלדן פיל אנדערע ווינער "יורשים" פון דעם סארט. ס'איז א /סברא, אז פון דעם אוצר פאר דער אמעריקאנער פאמיליע ווייניק אדער גארניט קאדרבייבן. דער פוילישער שטאאט וועט סתמא זיין חלק שטייערן אויף ניט שליינקען, אפשר וועט אויף עסטרייך אפלעקן א ביינדל. עס קאן זיך מאכן, אז די יורשים אין ניו-יארק זאלן נאך מוזן צוצאלן. מען מוז דארום ווארענען אלע אמעריקאנער אז זיי זאלן למען השם ניט שטארבן אין איינפאפ און ניט באהאלטן קיין אוצרות אין שטאל-צען . . . ספעציעל קיין ווין זאל מען קו-מען זיך אמוזירן. ווער ס'וויל דוקא אר-בעלאן זיין געלט אין ווין, זאל עס ליי-בער טאן אלס לעבעדיקער...

ער פאדערט פאר דער ווייב נאר איין מיליאן דאלאר

פארוואס? דער אמעריקאנער האט כלומרשט אפארפירט פרוי לארא, ווען זי איז נאך ניט געווען גע'נג, פאר דעם זאל ער צאלן דעם לענדלארד שארן-ערזאך די קליינע סומען פון א מיליאן דאלאר. דער פראצעס האט זיך אויך געפירט פארן טריבונאל אין ניו-יארק, אבער ווען דער ריכטער האט אין ניו-יארק אויסגעשריבן דעם טערמין און ער האט גערופן צום משפט ביידע מענער — שפעטעסטנס ביז צוויי חדשים, איז דערווייל דער לענד-לארד א ר פ א ס י געזעסן אין ווי-נער קרימינאל און איז ארויס פון דארט א גע'נט'ער, איז דערווייל דער משפט אין ניו-יארק בטל געווארן און פרוי לארא מעג אלס געזעצלאכע גרושה טון מיט זיך; וואס זי וויל. דערווייל איז דער לענדלארד ארפאסי פריי געווארן און ער פרובירט איצט זיין גליק ביי דער יוסטיץ אין טשעכאסלאוואקיע. דער נעריכט אין בראטיסלאווא (פרעסבורג) זאל באייען דעם גאנצן פראצעס און ארויסגעבן א פסק, דורך וועלכן מען קאן אויף דאס ניי פראצעסירן די מיליאן דאל. אין אמע-ריקע.

טשעכישע פאליטיק אין דעם נייעם פראצעס אין טריבונאל פון בראטיסלאווא

דאס נעריכט אין בראטיס לאווא האט פארהאנדלט, פארהערט די ארזואקאטן פון ביידע צדדים און ער האט ניט געקאנט קומען צו קיין פסק. דער משפט איז אפ-געלייגט געווארן אויף א נייעם טערמין. דאס נעריכט וויל צום נייעם משפט אויס-הערן פערזענלאך דאס פריערדיקע פאר פאלק, דאס הייסט, אז די פרוי לארא וועט מוזן קומען פון אמעריקע קיין פרעס-בורג. איר אדזואקאט האט דערציילט ביי דעם פרעסבורגער נעריכט, אז א טשעכי-שער פאליטיקער אין פראג האט עמעסטס א שותפות'נעשעפט מיט ה' ארפאסי. א ספעקולאציע אויפן אמעריקאנער פראצעס פון א מיליאן דאלאר. הייסט עס, אז די טשעכאסלאוואקישע פאליטיק מישט זיך אריין אין א ווייבער'נעשיכטע צווישן ווין-פראג און ניו-יארק. דערווייל איז ארפאסי פארן קיין אמעריקע באנייען איז דארט דעם איבערגעריסענעם שאד-דען ערזאץ פראצעס אויף א מיליאן דא-לאר.

וואס עס קאן ווערן פון א נט אין פון א ליבע: א אינטערנאציאנאלע אפערע צווישן דריי לענדער. די טשעכישע און טשעכאסלאוואקיע. דער נעריכט אין בראטיסלאווא (פרעסבורג) זאל באייען דעם גאנצן פראצעס און ארויסגעבן א פסק, דורך וועלכן מען קאן אויף דאס ניי פראצעסירן די מיליאן דאל. אין אמע-ריקע.

("איטא")

דער רבי'ר, משה חיים, דער "האלבער שד"

פון מנשה אונגער

אין אלע קליינע שטעטלאך אין גא-ליציע איז נאך ביז היינט א מנהג, אז ווען אינגלאך וויל דערשרעק אייגער דעם צוויטן ביינאכט אין דער קלוין ניט מען א געשריי: "משה חיים שד נייט"! און דאס ווארפט שוין אן א פחד אויף אלעמען.

דער נאמען משה חיים איז אבער ניט א שרעק נאמען פון עפעס א נישט-גו-טען — דאס איז א נאמען פון א מענשן, וואס לעבט נאך ביז היינט אין קראקע, אמאל, פארן קריג, פלעגט מען אן ארטסגא-רען איבער אלע קליינע שטעטלאך מע-שה רבי, און ווען ער פלעגט קומען אין א קליין שטעטל אריין — פלעגט מען די קינדער שוין נישט לאזן אליין ארויס-גיין ביינאכט.

ר' משה חיים האט טאקע געהאט א משונה'דיק אויסזעען, א לאנג קאלטע-נעוואטע שווארצע באר, לאנג בערשט-טעל ברעמען, אינגאנצן א פארוואססענער, א האריקער. ער פלעגט אליין אריינגיין אין בית המדרש, צענויפנעמען געלט בעת'ן דאוונען און אלע האבן אים גע-געבן מיט יראת הכבוד און פחד איר-איינעם. מען האט אין הארצן זיך עפעס פאר אים געשראקן; ווייל ער, ר' משה חיים, איז נישט געווען סתם א גוטער איד, נאר נישט מער און נישט ווייניקער ווי . . .

א האלבער רבי און א האלבער שד...

פארוואס האט ער באקומען אזא שם? דאס איז געשעען צוליב דער פאלגנדיקער טשיקאווער מעשה, וואס האט זיך מיט אים פארלאפן נאך מיט פופציק יאר צו-ריק און האט דאמאלסט אויפגערודערט די גרעסטע באונים אין באליציע.

די מעשה ווערט אזוי דערציילט:

דער אלטער שידלאווצער רבי, ר' צמח ברוך ראבינאוויטש, אן אייניקל פון דעם קאזשעניצער מגיד און "יוד הקדוש" האט געהאט א זון וואס האט געהייסן משה חיים. ווען דאס אינגל איז אלט געווארן דרייצן יאר, איז ער געווארן א חתן פאר דעם קאמינקער רבינ'ס טאכ-טער, וואס איז געווען דעם סאנגער ראבינ'ס (ר' חיים האלבערשטאטס) אן אייניקל. צו פופצן יאר האט מען דאס אינגל חתונה געמאכט. די חתונה איז פארגעקומען אין מאמאשאו און עס זיי-נען צו איר געקומען אלס מחותנים א סך רביים, ווי למשל, דער שינאווער רבי ר' יחזקאל האלבערשטאט, דער באבאווער רבי ר' שלמה'לע און אנדערע. די חתו-נה האט זיך אויסגעצייכנט מיט איר פא-ראד און פרייליכקייט — עס איז געווען א רביישע חתונה מיטן גאנצן קנאק.

נאך דער חתונה האט מען דאס יונ-גערמאנטשיקל געגומען צום שווער. ער האט געגעסן קעסט אין קאמינקע. דער שווער זיינער, — דער קאמינקער רבי, האט מיט אים א סך געלערנט. באזונ-דערס האט זיך משה חיים אפגעגעבן מיט קבלה. ער פלעגט זייער אפט גיין צום מייף זיך טובל'ען, האט שטארק ער-סק געווען אין קבלה'מעשיות, און אזוי האט עס אנגעהאלטן דרייי יאר. מיטאמאל אבער, איז ר' משה חיים געלט געווארן. ער איז געגאנגען צום מייף זיך טובל'ען און אין מער נישט צוריקגעקומען. מען האט אים געזוכט אין דער גאנצער געגנט, אבער מען האט אים אין ערגעץ ניט גע-פונען. פארפאלן געווארן ווי א שמיין אין וואסער אריין.

דאס ווייבל האט באוויינט אירע יונ-גע יארן, אבער קיינער האט איר גאר-נישט געקאנט העלפן און זי איז געבליבן זיצן אין עגונה.

אזוי איז פארגאנגען ניין יאר. מען האט אין משה חיים'ען געהאט אינגאנצן פארגעסן. פלוצלונג באווייזט זיך אין קאמינקע א יונגערמאן מיט א שווארץ בערדל, לויטן אויסזעען פון א יאר דריי-סיק און לאזט זיך גלייך גיין צום קאר-מינקער רבי'ן. מען פרעגט אים, ווער ער איז. מאכט ער א תמ'עוואטע מינע. "וואס, איר דערקענט מיך גארנישט? איך בין דאך משה-חיים, דעם רבינ'ס איידעם"! געווינלאך ענדערט זיך א מענש אין משך פון ניין יאר, בפרט נאך, ס'איז א /סברא, אז פון דעם אוצר פון דער מת זקן" און איז צוריקגעקומען א באר בערדל'טער. אבער אים, משה חיים'ען, איז נישט מעגלאך געווען צו דערקענען. עס האבן אים נישט דערקענט, ער וויל אבער, נישט די שווינגער פרוי. מען האט אים אנ-גענומען פאר א פשוט'ן משוגענעם. אבער דער פרעסדער יונגערמאן האט אנגעהויבן בען צו זאגן סמנים, אז אלע זיינען נבהל ונשתומם געווארן. ער האט אפילו דער-ציילט, ווי די צייכנס פון זיין בעם גע-וואנט זעם אויס, וואס ער האט בערערט מיט דער כלה אין דער נאכט פון דער חר-פה, זי דערמאנט אין זאכן, וואס זיינען "דברים שבינו לבינה", און אפילו מגלה געווען דעם שווער זיינעם דעם סוד, וואס דער שינאווער רבי האט אים איינגערוימט פאר דער חופה. אבער נאך אלע סמנים האט קיינער פון דער שטאט נישט גע-וואלט גלויבן, אז דאס זאל מאקע זיין דער פארלארענער משה חיים. האט מען געבראכט חסידים פון דעם שידלאווי-צער (דער פאטער זיינער, דער שידלאווי-צער רבי איז דערווייל געשטארבן און זיין ברודער, ר' נתן דוד, איז געווארן רבי) אז זיי, די חסידים, זאלן אים דער-קענען. איז געווען אזוי: א טייל חסי-דים (פון די, וואס זיינען געפארן צו ר' נתן דוד'ן) האבן אויף באשטימט גע-זאגט, אז דאס איז נישט משה חיים, די יעניקע חסידים, ווידער, וואס האבן גע-ווארט אויף משה חיים'ען כדי אים צו מאכן פאר א רבי'ן אויפן פאטערס ארט, האבן געזאגט, אז זיי דערקענען אים יא, אבער אויך זיי האבן עס נישט געזאגט מיטן פולן מויל.

א פלאן איז נאר געווען דאס, וואס אויב ער איז נישט דער אמת'ער משה חיים — טא פון וואנען וויים ער, וואס ס'איז מיט משה חיים'ען פארלאפן אין משך פון די דריי יאר עסן קעסט? פון וואר נען געדיינקט ער ד'ר שעורים פון קבלה, וואס דער שווער האט מיט אים גע-לערנט?

מען האט אים אויך געפרעגט, וואו ער איז געווען ביז גאנצע צייט, ד' ניין יאר, און פארוואס ער האט פון זיך נישט געלאזט הערן? אבער ער האט דערויף קיין קלארע תשובה ניט געגעבן. ער האט נאר געזאגט, אז ער האט געוואנדערט פון ארט צו ארט און ער האט אפגע-ריכט גלות . . . אפט האט ער אויף פאר-נעמן וואר ער איז אין דערפאר האט ער נישט געלאזט פון זיך הערן.

וואלט מען אים אפשר צוריקגעגעבן דעם קאמינקער רבינ'ס טאכטער. פאר א יאר. מאכט זיך אבער א מעשה, אז דער קאמינקער רבי פארט אין א וואגן נאך משה חיים'ס צוריקקומען, קיין בעלז אויפן אלטן בעלזער רבינס יארצייט און נעמט מיט זיך מיט דעם אלט-נייעם איי-דים זיינעם, משה חיים'ען. אויף דעם בעלזער יארצייט פלעגן קומען א סך אי-דען פון גאליציע. און אט, ווי דער קא-מינקער רבי זייט ארויס פון בית-מ-עולם צוזאמען מיט זיין איידעם, לויפט צו צו משה חיים'ען א איד און שרייט אויס:

"יאסל, וואו ביזסטו שוין ווידער נע-לם געווארן?"

דער קאמינקער רבי האט אנגעקוקט זיין איידעם, אבער דער איידעם האט זיך געמאכט כלא יודע. מען האט מען גענו-מען דעם איד, אים אריינגעפירט אין א הויז, און דא האט דער פרעמדער איד דערציילט אזא מעשה:

ער האט מיט א פאר יאר צוריק חתו-נה געמאכט זיינע א טאכטער אין גלי-נע מיט איינעם א בחור, יאסל קאלב, וואס איז געווען א פאפע שמירער אויף די דעכער. מיט אמאל איז אים דער אייד דעם נעלם געווארן און מען האט אים מער ניט געקאנט געפינען. איין מאל איז ער, דער שווער, געפאר'ן אויף דער באן. דערזעט ער א יונגערמאן, וואס איז זיי-ער ענלאך צו זיין איידעם. פרעגט ער אים צי ער איז נישט אמאל יאסל קאלב, און יענער זאגט אז יא, הויבט ער אן צו פרעגן סמנים, ענטפערט יענער אלעס גענוי — בקיצור, ער האט אנגעהויבן צו זאגן אזעלכע סמנים, אז מען האט אים געמוזט גלויבן. ער האט געזאגט וואס פאר א צייכן עס זיינען געווען אויף זיין בעם צייג, וויפיל דעכער ער האט געשמירט, וואס ער האט ערגעטס מיט זיין ווייב דא אין דער נאכט פון דער חר-פה. און אזוי איז ער מאקע צוריק גע-ווארן זיין איידעם. און ער האט אנגע-הויבן צוריק שמירן דעכער און ער האט געלעבט בשלום מיט זיין ווייב, ביז ער איז מיט אמאל ווידער פארשוואונדן גע-ווארן. און איצט? איצט האט ער אים דערקאנט דא אין בעלז. דער קאמינקער רבי און דער פרעמדער איד, זיינען גע-שטאנען פארבליפט, פארציטערט און זיי האבן געקוקט אויף דעם יונגערמאן און געפרעגט: "זיי זיך מודה! ווער ביז-סטו? — משה חיים, צו יאסל קאלב?"

— איך בין משה חיים, — איז גע-ווען דעם יונגן מאנס ענטפער.

— טא פון וואנען געסט זיך צו דיר דער נאמען יאסל קאלב און פון וואנען האסטו געוואוסט דארט צו געבן אלע סמנים און ווער האט דיר געלערנט שמי-רען די דעכער?

— יאסל, וואו ביזסטו שוין ווידער גע-לם געווארן?

— איך בין משה חיים, — איז גע-ווען דעם יונגן מאנס ענטפער.

— טא פון וואנען געסט זיך צו דיר דער נאמען יאסל קאלב און פון וואנען האסטו געוואוסט דארט צו געבן אלע סמנים און ווער האט דיר געלערנט שמי-רען די דעכער?

דער יונגערמאן האט קיין קלארע תשו-בה אויף דעם ניט געגעבן.

איז געבליבן די פראגע: ווער איז ער? איין פרוי האט ער געזאגט . . . אז ער איז משה חיים, און פאר דער צווייטער פרוי איז ער — יאסל קאלב. פרעגט זיך, ווער פון די פרויען מעג מיט אים וואוינען? און אפשר איז ער ניט אפילו איינער פון די צוויי? אפשר איז עס אינגאנצן אן אנדערער?

עס האבן זיך אנגעהויבן מיט אים צו פארנעמען אלע גאונים פון גאליציע. דער לעמבערגער רב ר' יצחק שמעלקעס האט אפגעברויקט א פאר תשובות וועגן דעם אין זיין "בית יצחק". דער ראווער רב האט ארויסגעגעבן וועגן דעם א ספעציעלן ספר: "דרך המלך", דער שינאווער רב, האט דוקא געוואלט, אז מען זאל אים יא אנערקענען פאר משה חיים, כדי ער זאל קאנען געבן א גט זיין ווייב, דעם קאמינקער רב'ס טאכטער, און זי זאל מען דערנאך חתונה האבן.

אבער דער סוף איז געווען, אז מען האט ביידע ווייבער, די ענטות, נישט מתיר געווען. מען האט דעם געהייסנס פולן יונגערמאן אנגענומען פאר עפעס א "שד", וואס בלאנקט זיך ארום אי-בערן עולם התרמוז. ער אליין האט אפ-גע'נט ביידע ווייבער, כדי ער זאל קאנען חתונה האבן. זיי ביידע זיינען אבער ווייטער געבליבן זיצן לעבעדיקע ענ-נות.

דעם קאמינקער רבינ'ס טאכטער לעבט נאך היינט אין קאמינקע, און זי האט טאקע מער קיינמאל נישט חתונה גע-האט.

עס איז דאן ארויס א קלאנג, אז משה חיים איז פארכאפט געווארן צווי-שען די "נישט גוטע" . . . ער אליין האט נאך אמאל חתונה געהאט, און איז ארומגעפאר'ן ווי געזאגט, איבער שטעט-לאך נאך געלט, מעשה רבי, אבער מען האט מורא געהאט אויף אים צו קוקן און צו שטיין אין זיינע ד' אמות.

היינט איז שוין ר' משה חיים א איד א זקן, קרוב צו שמונים.

איף האב אים באזוכט מיט א פאר חדשים צוריק אין קראקע. ער וואוינט רמ"א'ס שול. זיין שטוב איז פול מיט שרעגק ספרים, ס'רוב קבלה ספרים. ער רעדט שוין זייער שוואך. דאך האט ער ליב צו רעדן וועגן זיך, אז מען טוט מיט אים א מצווה, ווען מען פרעגט אים אויס אויף זיין יחוס און מען גיט אים די געלענהייט צו דערציילן פון זיינע זיי-דעס, דעם מניד פון קאושעניץ און דעם "איד הקדוש". מיט דעם וויל ער ווייזן, אז ער איז טאקע משה חיים און נישט יאסל קאלב . . .

ווענן דעם וואס ס'איז מיט אים איז זיינע יונגע יארן פארגעקומען וויל ער נישט ריידן. ער זאגט, גאר, אז צוליב זיין עוסק'ן זיך אין "קבלה מעשיות", צוליב דעם, וואס ער האט זיך געהאט איינגע-שפארט אראפצורייסנען מיטן כוח משיח'ן איז ער פארפירט געווארן און איז אזוי ביטער באשטראפט געווארן, אז די גאנצע וועלט זאל אים ניט וועלן גלויבן, אז ער איז עס טאקע משה חיים, דעם שידלאווצער רבינ'ס זון.

דער יונגערמאן האט קיין קלארע תשו-בה אויף דעם ניט געגעבן.

איז געבליבן די פראגע: ווער איז ער? איין פרוי האט ער געזאגט . . . אז ער איז משה חיים, און פאר דער צווייטער פרוי איז ער — יאסל קאלב. פרעגט זיך, ווער פון די פרויען מעג מיט אים וואוינען? און אפשר איז ער ניט אפילו איינער פון די צוויי? אפשר איז עס אינגאנצן אן אנדערער?

עס האבן זיך אנגעהויבן מיט אים צו פארנעמען אלע גאונים פון גאליציע. דער לעמבערגער רב ר' יצחק שמעלקעס האט אפגעברויקט א פאר תשובות וועגן דעם אין זיין "בית יצחק". דער ראווער רב האט ארויסגעגעבן וועגן דעם א ספעציעלן ספר: "דרך המלך", דער שינאווער רב, האט דוקא געוואלט, אז מען זאל אים יא אנערקענען פאר משה חיים, כדי ער זאל קאנען געבן א גט זיין ווייב, דעם קאמינקער רב'ס טאכטער, און זי זאל מען דערנאך חתונה האבן.

אבער דער סוף איז געווען, אז מען האט ביידע ווייבער, די ענטות, נישט מתיר געווען. מען האט דעם געהייסנס פולן יונגערמאן אנגענומען פאר עפעס א "שד", וואס בלאנקט זיך ארום אי-בערן עולם התרמוז. ער אליין האט אפ-גע'נט ביידע ווייבער, כדי ער זאל קאנען חתונה האבן. זיי ביידע זיינען אבער ווייטער געבליבן זיצן לעבעדיקע ענ-נות.

דעם קאמינקער רבינ'ס טאכטער לעבט נאך היינט אין קאמינקע, און זי האט טאקע מער קיינמאל נישט חתונה גע-האט.

עס איז דאן ארויס א קלאנג, אז משה חיים איז פארכאפט געווארן צווי-שען די "נישט גוטע" . . . ער אליין האט נאך אמאל חתונה געהאט, און איז ארומגעפאר'ן ווי געזאגט, איבער שטעט-לאך נאך געלט, מעשה רבי, אבער מען האט מורא געהאט אויף אים צו קוקן און צו שטיין אין זיינע ד' אמות.

היינט איז שוין ר' משה חיים א איד א זקן, קרוב צו שמונים.

איף האב אים באזוכט מיט א פאר חדשים צוריק אין קראקע. ער וואוינט רמ"א'ס שול. זיין שטוב איז פול מיט שרעגק ספרים, ס'